

Täysistunto

Tiistai 10.11.2020 klo 13.59—18.29

11. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Ahvenanmaan itsehallintolaissa tarkoitetun tasoitusperusteen muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 19/2020 vp

Valiokunnan mietintö PeVM 25/2020 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Anu Vehviläinen: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 11. asia. Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö PeVM 25/2020 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä.

Keskustelu

17.22 **Olli Immonen ps:** Arvoisa puhemies! Käsittelyssä olevan hallituksen esityksen mukaan tavoitteena on, että maakunta- ja sote-uudistukseen liittyvän rahoitusuudistuksen vaikutus Ahvenanmaan taloudelliseen asemaan olisi mahdollisimman neutraali ja että verotasoituksen sisältävään tasoitusjärjestelmään siirtyminen valtion talousarvion kannalta kustannusneutraalisti tarkoittaisi tasoitusperusteen suuruuden olevan 0,42 prosenttia. Näin siis todetaan hallituksen esityksessä. Hallituksen esityksessä päädyttiin kuitenkin tästä kustannusneutraaliustavoitteesta huolimatta esittämään tasoitusperusteen tasoksi 0,45 prosenttia. Nyt käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä tasoitusperustetta ehdotetaan korotettavaksi jopa 0,47 prosenttiin. Hallitus sortuu tässä tasoitusperusteen osalta siis selkeään ylikompensatioon.

Ylikompensatiosta kielii myös valtioneuvoston yleisistunnon 6. helmikuuta 2019 istuntopöytäkirja ja siihen merkitty valtioneuvoston yhteinen ponsi, jossa todetaan seuraavaa: ”Hallituksen esitys Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamiseksi perustuu Ahvenanmaan itsehallintolain kokonaisuudistuksen valmistelun lisäksi oikeudelliseen ja yhteiskunnalliseen tarpeeseen ratkaista sote- ja maku-uudistukseen liittyvät Ahvenanmaan rahoituskysymykset, vaikka tällainen ratkaisu ei erillisenä olisi hyväksyttävissä.” Eli hallitus siis itsekin myöntää sortuvansa ylikompensatioon. Siitä taas meillä ei ole vielä tässä vaiheessa mitään tietoa, miten hallituksen kaavailema sote- ja maakuntauudistus tulee lopulta onnistumaan.

Arvoisa puhemies! Perussuomalaiset jättivät perustuslakivaliokunnassa tähän hallituksen esitystä koskevaan mietintöön vastalauseen. Tasoitusperusteen muutos ei saa mielestämme johtaa taloudelliseen ylikompensatioon Ahvenanmaan maakunnalle. Tästä syystä ehdotammekin, että lakiehdotus hyväksytään muutettuna seuraavasti: ”Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty Ahvenanmaan itsehallintolain 47 §:n 5 momentissa säädetyllä tavalla, ja Ahvenanmaan maakuntapäivien suostumuksella säädetään 1 §: Ahvenanmaan itsehallintolain 47 §:n 1 momentista poiketen tasoitusperuste on 0,42 prosenttia.”

Pöytäkirjan asiakohta PTK 142/2020 vp

Arvoisa puhemies! Haluan vielä tähän loppuun todeta, että vaikka tämä hallituksen esittämä korotus tasoitusperusteeseen jätettäisiin tekemättä, niin tästä huolimatta nykyisin rahavirrat Manner-Suomesta Ahvenanmaalle ovat täysin kohtuuttomat. Valmiuksia selviytyä erilaisista kriiseistä ja uudistuksista löytyy Ahvenanmaalta aivan varmasti myös kustannusneutraalilla tasoitusperusteella.

17.26 Mats Löfström r: Ärade fru talman! Regeringens förslag om att höja Ålands avräkningsgrund från 0,45 procent till 0,47 procent är frukten av ett långt och viktigt arbete efter ett växande behov där väldigt många har varit involverade. Jag vill tacka den nuvarande regeringen, jag vill tacka den förra regeringen liksom nuvarande riksdag och den förra riksdagen för det här samarbetet.

Då den nuvarande självstyrelselagen trädde i kraft fastställdes att Åland, för att finansiera de uppgifter som på Åland sköts av självstyrelsen och inte av staten, får 0,45 procent av statens samlade intäkter exklusive nettoupplåning. Det är nu över 25 år sedan denna avräkning på 0,45 procent trädde i kraft. Sedan dess har många saker hänt. Det mest betydande är att Ålands befolkning vuxit i dubbelt så snabb takt i jämförelse med hela landets befolkning. Det gör att Ålands befolkning nu utgör 0,54 procent av landets hela befolkning och inte 0,49 procent som då den förra självstyrelselagen trädde i kraft. En växande befolkning behöver intäkter för att finansiera exempelvis sjukvård, skola, vägar och statsandelar på Åland som finansieras av självstyrelsen och inte av staten. Åländska skattebetalare betalar nämligen samtliga statsskatter på exakt samma grunder som alla övriga finländare. — Och om inte ledamot Immonen skulle gå ut här: ålänningarna har varit goda skattebetalare och faktiskt varit nettobetalare varje år sedan det här systemet har varit i kraft.

Ärade fru talman! Då det gamla självstyrelsesystemet inte beaktat befolkningsökningen så har Åland med det gamla systemet fått mindre pengar tillbaka per capita ju fler man blivit. Åland skulle med det systemet med få tillbaka 0,45 procent av statens samlade skatter oavsett om man var 10 000, 30 000 eller 100 000 bosatta. Det säger sig självt att ett sådant statligt system varit orimligt och inte fungerar i längden. Det här rättar det nya ekonomiska systemet för Ålands självstyrelse till. Nu kommer Åland automatiskt att få mera pengar tillbaka i relation till befolkningsutvecklingen om befolkningen fortsätter att öka, vilket är prognosen. Om Ålands befolkning minskar kommer Åland i stället få mindre pengar tillbaka, så det här systemet är mer flexibelt och rättvist. Men eftersom det här är en nyhet i det system som riksdagen godkänt så sent som i december förra året, beaktar detta inte den befolkningsförändring som har skett de senaste 25 åren. Just därför behövs en nivåförändring och en höjning av avräkningsgrunden från 0,45 till 0,47 procent, vilket det här lagförslaget innebär, för att återspegla den historiska utveckling som skett i befolkningsrelationen de senaste 25 åren.

En höjning av avräkningen kan också motiveras genom att självstyrelsens kostnader i och med EU-inträdet har ökat samt att staten bolagiserat verksamheter som tidigare var en del av statsbudgeten men som inte längre är det. Åland har inte velat ha några bidrag utan enbart få tillbaka en rättvis andel av de skatter man betalar. Det är det som det här lagförslaget nu också betyder.

Ärade talman! Lagförslaget kommer i praktiken att öka Ålands grundfinansiering med cirka 10 miljoner euro per år. Det följer den överenskommelse som den förra regeringen gjorde med Åland och det är ett slut för revideringen av självstyrelselagens ekonomiska delar. Revisionen av självstyrelselagens övriga delar kommer att fortsätta, och målsättningen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 142/2020 vp

är att regeringen under denna mandatperiod kommer med ett sådant förslag till riksdagen. Det här arbetet har pågått redan länge och arbetet pågick också under den förra och den förrförra riksdagen av den parlamentariska kommittén som hade representanter från samtliga riksdags- och lagtingsgrupper under ledning av president Tarja Halonen.

Ärade talman! Det är en stor dag för självstyrelsen att det här lagförslaget nu kommit till riksdagen och är färdigbehandlat i grundlagsutskottet med ett enhälligt utlåtande från finansutskottet. Det har varit en lång och krokig väg, som det ofta är då man ska revidera självstyrelselagen. Självstyrelselagen är nämligen en *lex specialis*, vilket betyder att den bara kan ändras i grundlagsenlig ordning med Ålands lagtings bifall. Den är således i praktiken svårare att ändra än självaste grundlagen. Även om vägen varit lång och krokig har vi ändå hela tiden kommit framåt, och även om det hade varit enkelt att ge upp har vi fortsatt vandra längs den här vägen. Det har det varit värt, för nu är detta lagförslag, den sista byggstenen i det ekonomiska systemet i den nya självstyrelselagen, här i plenisalen med ett betänkande från grundlagsutskottet där det föreslås att lagförslaget godkänns.

Jag vill tacka alla som bidragit till detta arbete, både politiker och tjänstemän — ingen nämnd, ingen glömd. Jag ser fram emot att få fortsätta arbetet för att få det här lagförslaget klart i den andra behandlingen.

Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen ehdotus Ahvenanmaan tasoitusperusteen nostamiseksi 0,47 prosentista 0,47 prosenttiin on pitkän työn lopputulos, jolla vastataan kauan kasvaneeseen tarpeeseen. Nykyisen itsehallintolain tullessa voimaan säädettiin, että Ahvenanmaa saa 0,45 prosenttia valtion kaikista tuloista nettolainanottoa lukuun ottamatta rahoitukseen niitä tehtäviä, joita Ahvenanmaalla hoitaa itsehallinto eikä valtio. Tämän 0,45 prosentin tasoituksen voimaantulosta on kulunut yli 25 vuotta. Sen jälkeen monet asiat ovat muuttuneet. Merkittävin asia on se, että Ahvenanmaan väestö on kasvanut kaksi kertaa nopeammin koko maan väestön kasvuun verrattuna. Näin ollen Ahvenanmaan väestö muodostaa nyt 0,54 prosenttia koko maan väestöstä, ei 0,49:ää prosenttia, kuten edellisen itsehallintolain tullessa voimaan. Kasvava väestö merkitsee Ahvenanmaan itsehallinnon menojen kasvua, sillä itsehallinto rahoittaa esimerkiksi sairaanhoidon, koulut, tiestön ja valtionosuudet itse — ei valtio.

Ahvenanmaalaiset veronmaksajat maksavat kaikki valtion verot täsmälleen samoin perustein kuin muutkin suomalaiset. Vanhassa itsehallintojärjestelmässä ei ole huomioitu väestönkasvua, joten mitä enemmän asukkaita, sitä vähemmän rahaa Ahvenanmaa on saanut takaisin. Kyseisellä järjestelmällä Ahvenanmaa saisi takaisin 0,45 prosenttia valtion kaikista veroista riippumatta siitä, onko Ahvenanmaalla 10 000, 30 000 vai 100 000 asukasta. On selvää, että tällainen järjestelmä on ollut kohtuuton eikä toimi pitkällä aikavälillä. Juuri siksi lopuksi tarvitaan tasokorotusta ja tasoitusperusteen muuttamista 0,45 prosentista 0,47 prosenttiin, ja se on juuri se, minkä tämä lakiesitys selvittää.

Haluan kiittää tätä hallitusta ja viime hallitusta ja tätä eduskuntaa ja viime eduskuntaa hyvästä yhteistyöstä. — Kiitos.

17.34 Ritva Elomaa ps: Arvoisa puhemies! Kannatan edustaja Immosen tekemää esitystä.

17.34 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Me käymme tässä nyt keskustelua Ahvenanmaan itsehallintolain budjettiperustasta, ja tämä tasoitusperustan muutoksesta käyty

Pöytäkirjan asiakohta PTK 142/2020 vp

keskustelu on ollut pitkä, kuten tässä edustaja Löfström kertoikin, sitä on virkamiespuolella käyty pitkään ja myöskin poliittista kädenvääntöä on käyty pitkään. Tämä hallituksen esitys on pohdittu ja perusteltu, ja se on eräänlainen kompromissi niistä keskusteluista, joita on käyty. Sen vuoksi olen vahvasti sen takana.

Edustaja Immonen täällä omassa puheenvuorossaan totesi lopuksi, loppukaneettina, sen, että ”rahoitusvirrat mannermaalta Ahvenanmaalle ovat kaiken kaikkiaankin kohtuuttomat”. Tämä oli ihan tarkka sitaatti, mitä hän sanoi. Sanan ”kohtuuttomuus” kohdalla me voimme pohdiskella, mitä sillä itse kukin haluaa tarkoittaa, mutta ilmaistuna noinkin negatiivisävytteisesti itse asiassa edustaja Immonen ei käsitykseni mukaan tarkalleen ottaen ymmärrä sitä, mikä Ahvenanmaan itsehallintolain merkitys noin kokonaisuudessaan on Suomen osalta mutta ennen kaikkea myöskin kansainvälisesti.

Arvoisa puhemies! Me olemme nähneet Euroopassa juuri nyt erittäin järkyttävän prosessin, joka on päättymässä. Tällä hetkellä Šušin kaupunki on Azerbaidžanin toimesta saatu Azerbaidžanin hallintaan, ja tämä Nagorno-Karabahin kriisi on nyt sotilaallisesti tällä hetkellä laukeamassa. Nagorno-Karabahin kriisistä tällä hetkellä Azerbaidžanin hallitus on tuonut esille sen, voitaisiinko soveltaa Ahvenanmaan mallia, ja on kiintoisaa ymmärtää se, että vaikeissa konfliktitilanteissa, joissa on olemassa alueita, jotka irrottautuvat tavalla tai toisella — niitä on lukuisia muitakin Euroopassa ollut esimerkkeinä — Ahvenanmaa on tarjonnut loistavan esimerkin siitä, että potentiaalinen avoin konflikti kahden naapurimaan välillä — sanoisin, jopa tietyn tyyppinen separatistinen liike, joka Ahvenanmaalla oli tuossa vaiheessa, kun Suomi itsenäistyi — onnistuttiin sovitteluun loistavalla neuvottelulla, joka Kansainliiton johdolla vietiin päätökseen, Kansainliiton ensimmäisenä päätöksenä soviteltiin tämä tavallaan Suomen ja Ruotsin väliseksi kiistaksi muodostunut kysymys. Tämä sopimus toteutettiin 1921, ja sen satavuotisuutta tuleamme juhlimaan ensi kesänä, ja siinäkin suhteessa on arvokasta, että me pystymme päivittämään tämän itsehallintolain tältä osin juhlistaen sitä ja tunnistaen tuon sopimuksen merkityksen, joka tänä päivänä kertoo sekä Suomen että Ruotsin puolelta, että se on hienoin mahdollinen ratkaisu, ja ahvenanmaalaiset itse, joista 98 prosenttia kansanäänestyksessä vuonna 1918 halusi irrottautua Suomesta, toteavat, että tämä ratkaisu, mikä tällä kompromissilla on syntynyt, on ahvenanmaalaisille paras mahdollinen ratkaisu.

Me emme voi puhua kohtuuttomista kustannuksista silloin, kun olemme onnistuneet ratkaisemaan näin hienolla, arvokkaalla tavalla potentiaalisen vaikean konfliktin, [Puhemies koputtaa] jossa näitä kustannuksia luonnollisesti on.

17.37 Mats Löfström r: Ärade fru talman! Det är synd att ledamot Immonen måste gå härifrån plenisalen när han har lagt ett motförslag och en reservation till det här ärendet där han föreslår att man istället ska sänka avräkningsgrunden från 0,45 till 0,42, vilket för det första inte överhuvudtaget är möjligt att göra enligt självstyrelselagen. Men jag skulle vilja fråga ledamot Elomaa, som är på plats, gällande sannfinländarnas förslag om att sänka avräkningsgrunden från 0,45 procent till 0,42 procent. Den här höjningen från 0,45 procent till 0,47 procent, som det handlar om, kommer att höja Ålands grundfinansiering med 10 miljoner euro per år. Det är välmotiverat. Det har aldrig någonsin tidigare gjorts, medan Ålands befolkning har vuxit.

Jag kan ändå förstå att man då inte vill höja avräkningsgrunden till Åland, men det jag inte förstår är varför sannfinländarna vill minska avräkningen till Åland med 15 miljoner euro trots att befolkningen har ökat. Förslaget att sänka avräkningen från 0,45 till 0,42 är

Pöytäkirjan asiakohta PTK 142/2020 vp

inte kostnadsneutralt. Det är gamla uppgifter från den förra regeringen, så det stämmer inte i det här lagförslaget. Att sänka avräkningsgrunden från 0,45 till 0,42 betyder de facto att man sänker avräkningen och klumpsumman till Åland med 15 miljoner euro, och därför skulle jag vilja fråga sannfinländarna: Hur är det tänkt att man på Åland ska finansiera sjukvård, vägar, samhällelig service, stöd till kommuner, skolor, äldreomsorg om man ska sänka pengarna som Åland får tillbaka, trots att ålänningarna bara blir fler och fler?

17.41 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Minä juuri nimenomaan haluaisin myöskin keskittyä tähän tasoitusperusteen muutokseen, ja, vähän samantyyppisesti kuin edustaja Löfström tässä aikaisemmin totesi, kysyisin myöskin puhemieheltä siitä ajatustavasta — hän ei joudu vastaamaan mutta joutuu noteeraamaan — siitä, mikä tämän eduskuntatyöskentelyn sisällöllinen merkitys on, jos me säädämme täällä lainsäädäntöä, me teemme täällä vastalauseen ja haluamme muuttaa lainsäädäntöä siitä esityksestä, mikä on olemassa, tässä tapauksessa hallituksen esitys, ja jos poistumme salista ja kukaan ei jää tähän argumentoimaan, miksi tehdään tuontyyppinen ehdotus.

Tämä on aivan selvä asia, että kysymys on tästä nostosta, joka tunnustettavasti lähtee liikkeelle siitä, minkä edustaja Löfström totesikin, että kustannukset ovat kasvaneet väestönkasvusta johtuen ja muista tekijöistä johtuen, jolloin tässä on oma perusteensa, että tätä nostetaan 0,45:stä 0,47:ään, kun keskeinen, toiseksi suurin puolue täällä esittää sitä, että tätä laskettaisiin. Täällä on edustaja Elomaa paikalla, ja minäkin suuntaan teille sen kysymyksen. Te kannatitte edustaja Immosen esitystä, ja haluaisin kuulla teiltä perusteita, millä te perustelette tämän laskun.

17.42 Joonas Könntä kesk: Ärade talman! Jag tycker att riksdagsledamot Löfström sade det bra, att hur skulle sannfinländarna göra det här så att Åland skulle ha sin service där till exempel i Mariehamn och så vidare.

Minusta on keskeistä, että kun esitetään syvällisesti järjestelmää muuttavia ehdotuksia, niin olisi hyvä, että niitä myös perustellaan. On hyvin helppo lausua ja sanoa, että vähennetään rahaa, mutta kuinka ne palvelut sitten toteutetaan? Minuakin kiinnostaa aidosti edustaja Löfströmin kysymys, että mikäli tätä rahoitusta vähennetään, kuinka perussuomalaiset ovat ajatelleet nämä palvelut toteuttaa ja rahoittaa. Heikennetäänkö Ahvenanmaalla sitten suomalaisten palveluita?

17.43 Mikko Kärnä kesk: Arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin kiitokset edustaja Löfströmille, että selvensitte, mitä tämä perussuomalaisten esitys tarkoittaa, ja hyvin hursjalta kuulostaa. Jollakin tavalla tästä keskustelusta jää sellainen aika ikävä mielikuva siitä, eivätkö perussuomalaiset pidä ahvenanmaalaisia tasavertaisina Suomen kansalaisina, joitten peruspalvelut täytyy myös turvata. Ylipäättäänkin politiikassa teillä valitettavasti monesti on niin, että ollaan valmiita leikkaamaan vähemmistöiltä, ja tämä on taas ehkä yksi osoitus siitä. Itse olen kyllä sitä mieltä, että ahvenanmaalaisten, kuten aivan kaikkien suomalaisten, välttämättömät peruspalvelut täytyy turvata, ja kuten edustaja Löfström erinomaisesti perusteli, tälle korotukselle todellakin on tarvetta.

17.44 Ritva Elomaa ps: Arvoisa puhemies! Eivät mitenkään ole ahvenanmaalaisia vastaan perussuomalaiset, jos sitä täällä nyt yritetään esittää. Edustaja Immonen joutui lähte-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 142/2020 vp

mään toiseen tilaisuuteen. Hän olisi paras nyt vastaamaan teille tässä. Itse en ole perustuslakivaliokunnassa, mutta sieltä vastalauseesta löytyvät perustelut. Voitte tutustua siihen.

Mutta vielä minä totean sen, että ei missään tapauksessa olla Ahvenanmaata vastaan. Ahvenanmaa kuuluu Suomeen, mutta perustelut löytyvät vastalauseesta. — Kiitos.

Yleiskeskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.